

Justitiedepartementet
Regeringskansliet
103 33 STOCKHOLM

ju.a@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet SOU 2015:52, Rapport från Bergwallkommissionen

Sammanfattning

Umeå universitet konstaterar att flera av de redan föreslagna förändringar som Bergwallkommissionen instämmer i är i linje med utvecklingen av brottmålsprocessen och har goda skäl för sig. Därtill är det pågående förändringsarbetet inom åklagarväsendet positivt.

Däremot menar Umeå universitet att det kan ifrågasättas om åtgärderna är tillräckliga för att förebygga att liknande situationer inträffar igen. Problemet är att det inte finns någon tydlig aktör som har den granskande och ifrågasättande uppgiften under huvudförhandlingen. En variant som kan övervägas är att i mål som rör mycket allvarliga brott där den tilltalade erkänner införa ytterligare en aktör, som har till uppgift att granska och ifrågasätta.

Slutligen tillägger universitetet att en polisutbildning som bedrivs som en högskoleutbildning leder till forskning och utveckling av ny kunskap inom det polisiära området. Detta bidrar till att nya arbetsmetoder utvecklas, grundade på vetenskap och beprövad erfarenhet.

14.1 Inledning

I utredningen konstateras att många beslut som fattades i de ärenden som granskats inte berodde på brister i regelsystemet utan på att reglerna inte beaktades tillräckligt eller på enskilda individers bedömningar. Utredningen har därefter övervägt om de brister som iakttagits beror på strukturella brister och i så fall om de har åtgärdats, förändringsarbete pågår eller om det ännu finns förändringsbehov.

Umeå universitet anför inledningsvis att en god processordning bör utformas så att de rättssäkerhetsgarantier som byggs upp syftar till att undvika felaktigt fällande domar. En av de delar som den svenska processordningen är uppbyggd utifrån är idén om en rollfördelning, där uppgifterna är fördelade mellan olika aktörer och därmed innebär att de kontrollerar och kompletterar varandras arbete.

14.2 Starkare skydd för objektivitetsprincipen och regleringen av åklagarnas arbete

Utredningen ansluter sig till förslaget i betänkandet SOU 2011:45 Förundersökning – objektivitet, be-
slag, dokumentation m.m. om att objektivitetsprincipen bör lagregleras även för skedet innan en förundersökning har inletts och efter att åtal har väckts. Umeå universitet instämmer i att det vore bra med en förtydligande lagreglering på det sätt som föreslås i betänkandet SOU 2011:45.

Universitetet påpekar dock att frågan om objektivitetsprincipens närmare innebörd under rättsprocessens olika skeden inte är självklar.¹ Efter att åtal har väckts förändras åklagarens roll på så sätt att åklagaren blir part med uppgift att utföra åtalet i domstol. I 2011 års betänkande finns närmare uttalanden om vad objektivitetsprincipen innebär efter att åklagaren har väckt åtal bland annat angående åklagarens ansvar för att åberopa bevisning. Utredningen anför att det är naturligt att åklagaren inriktar sig på att åberopa bevisning som styrker åtalet (SOU 2011:45 s. 131 ff.).

Umeå universitet kan i och för sig instämma i utredningens uttalanden, vilka stämmer överens med en ackusatorisk process och de krav som finns på vad en stämningensansökan ska innehålla (jfr 45 kap. 4 § rättegångsbalken). Däremot kan konstateras att detta innebär att det inte kan förutsättas att åklagaren kommer att åberopa all bevisning som finns i målet och att den ackusatoriska processen, om den ska fungera, förutsätter att någon annan aktör tar ställning till om ytterligare bevisning behöver föras in i målet. (En annan sak är att åklagaren ska vara observant på om nya bevis eller nya omständigheter framkommer i målet, och har ett ansvar att i så fall redovisa detta och ompröva sitt ställningstagande.)

14.4 Befäst den kontradiktoriska principen i brottmål

Utredningen instämmer i Straffprocessutredningens förslag om att begränsa domstolarnas materiella processledning (SOU 2013:17 Brottmålsprocessen del 1). Umeå universitet håller med om att detta förslag innehåller fördelar och ligger i linje med hur den svenska brottmålsprocessen har kommit att utvecklas i praktiken. Däremot kan konstateras att detta innebär att domstolen inte kommer att ha rollen att ansvara för att komplettera åklagarens bevisning. Även om brister i utredningen ska leda till att åtalet ogillas kan situationer uppstå där enligt domstolens bedömning utifrån det som domstolen känner till i målet bristerna inte är så stora eller av det slaget att åtalet bör ogillas.

14.5 Advokaten måste vara lojal mot sin klient men får inte främja orätt

Så som utredningen anför kan advokatens lojalitetsplikt innebära en begränsning av försvararens möjligheter att lägga fram omständigheter och bevis som talar emot den tilltalades skuld.

Sammantaget menar Umeå universitet att problematiken i fall som detta är att det inte finns någon aktör som har till uppgift att vara den som granskar och ifrågasätter de omständigheter och den bevisning som åklagaren åberopar. Den ackusatoriska processen utgår från att det är försvaret som ska ha den rollen. Även om åklagarens objektivitetsplikt förtydligas och det inom åklagarväsendet pågår ett förändringsarbete som är mycket positivt kan ifrågasättas om detta är tillräckligt. Det kan, särskilt i omfattande utredningar, vara en svår och nästan omöjlig uppgift för åklagaren att ifrågasätta sitt eget åtal, samtidigt som åklagaren har uppgiften att driva det åtal som är väckt.

Om processen ska byggas upp så att liknande situationer inte uppstår igen behövs dessutom rätts-säkerhetsgarantier för det fall att en eller flera av aktörerna inte fullgör sitt uppdrag på det sätt som är avsett. Komplikationen är att försvararen i situationer då den tilltalade erkänner brottet kan vara begränsad att agera på grund av lojalitetsplikten.

---

¹ Se närmare Landström, Lena, *Åklagaren som grindvakt*, Iustus Förlag 2011, s. 59 ff. och även där gjorda hänvisningar.

En modell som möjligen skulle kunna övervägas är att i fall då det handlar om mycket allvarliga brott som den tilltalade har erkänt införa ytterligare en aktör i processen. Detta skulle kunna vara en advokat eller en åklagare som förordnas särskilt i målet och har till uppgift att vara den som granskar och ifrågasätter bevisningen, likt en opponent. En sådan aktör skulle inte företräda den tilltalade, men ha rätt att vidta processuella handlingar på samma sätt som en försvarare, som att ställa frågor under förhör och åberopa bevisning etc.

Övriga synpunkter

14.3 Utbildning och riktlinjer för utredningsarbetet i brottmål

Polisutbildningen bedrivs redan idag vid tre olika universitet eller högskolor som en uppdragsutbildning (Linnéuniversitetet, Södertörns högskola och Umeå universitet). När det gäller olika arbetsmetoder och modeller som förmedlas i undervisningssammanhang kan detta skilja sig åt något vid de olika universitet/högskolan, beroende på inriktning av forskningen och lärarkompetens etc. vid det enskilda lärosätet. Detta menar Umeå universitet är positivt och kan bidra till att nya arbetsmetoder och modeller kan utvecklas, som sedan får spridning inom polisorganisationen. Universitetet instämmer i utredningens uttalanden om att polisutbildningen bör omvandlas till en högskoleutbildning, och kan konstatera att detta kommer att medverka till att stärka forskningen och utvecklingen av ny kunskap inom det polisiära området.

Remissvaret har utarbetats av universitetslektor Lena Landström, juridiska institutionen, vid Umeå universitet.

Beslut i ärendet har fattats av professor Dieter K. Müller, den samhällsvetenskapliga fakultetens dekan, efter föredragning av fakultetssamordnare Åsa P Isaksson.

För den samhällsvetenskapliga fakulteten

Dieter K. Müller

Åsa P Isaksson